

**Надання фінансових гарантій страховими компаніями
для забезпечення сплати митних платежів в умовах
євроінтеграції**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ГАРАНТІЙ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	6
1.1. Сутність фінансових гарантій, що надаються страховими компаніями для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції	6
1.2. Аналіз стану участі страхових компаній на ринку гарантування митних платежів	9
2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ГАРАНТІЙ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	13
2.1. Розвиток застосування фінансових гарантій в умовах євроінтеграції шляхом забезпечення електронної системи фінансового гарантування сплати митних платежів	13
2.2. Удосконалення процесу вибору страхової компанії – фінансова гаранта для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції	19
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	34

ВСТУП

У контексті євроінтеграційних процесів України ключовим напрямом є наближення до стандартів Європейського Союзу (надалі – ЄС). Важливим кроком для цього є впровадження процедури спільного транзиту на основі Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS), яка забезпечує транзит товарів за європейськими правилами. Це відповідає зобов'язанням України за Угодою про асоціацію з ЄС та підтверджує її готовність дотримуватися митних стандартів, що діють у країнах ЄС. Це набуває особливої актуальності у зв'язку з приєднанням до Конвенції про процедуру спільного транзиту, вимогою якої є про впровадження обов'язкових фінансових гарантій для NCTS та розвитку ринку гарантування митних платежів на засадах конкуренції.

Широке коло питань щодо процесу митного регулювання, забезпечення сплати митних платежів досліджували: Бережнюк І. Г. [2], М. Білуха, Т. Микитенко [3], Дегтярьова С. В. [4], Пашко П. В. [15], В. Товт [25], Оніщик Ю. [14], Фрадинський О. А. [21], Калініченко А. І. [7] тощо та нормативних документах : Митний кодекс України [11], Кіотська конвенція [12], Митний кодекс ЄС [19, 28]. Однак, недостатньо дослідженим залишаються питання розвитку процесу надання фінансових гарантій саме страховими компаніями для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення процесу надання фінансових гарантій страховими компаніями для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції.

У процесі досягнення мети вирішувались такі завдання:

визначити сутність фінансових гарантій, що надаються страховими компаніями для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції;

проаналізувати стан участі страхових компаній на ринку гарантування митних платежів;

обґрунтувати розвиток застосування фінансових гарантій в умовах євроінтеграції шляхом забезпечення електронної системи фінансового гарантування сплати митних платежів;

удосконалити процес вибору страхової компанії – фінансова гаранта для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції.

Об'єкт – процес надання фінансових гарантій для забезпечення сплати митних платежів.

Предмет – теоретико-методичні положення, методи та інструменти удосконалення процесу надання фінансових гарантій страховими компаніями для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції.

Методика дослідження включає логічне узагальнення, графічний метод і системи підтримки прийняття рішень, зокрема Decision Making Helper, метод аналізу ієрархій Т. Сааті. Основні положення нормативно-правового забезпечення, що стосуються гарантування сплати митних платежів, були досліджені на основі монографій, наукових статей та офіційних даних, доступних на веб-сайтах відповідних митних органів. Кількісні дані, отримані під час дослідження, оброблялися на персональному комп'ютері за допомогою програмного забезпечення, такого як Microsoft Office Excel та інших.

Упровадження та практична цінність результатів дослідження. Подані в роботі розробки (розроблені методичні рекомендації щодо вибору страхової компанії–фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів, за рахунок використання програмного забезпечення Decision Making Helper та обґрунтовані критерії вибору) **впроваджені** в освітній процес університету при викладанні освітньої компоненти «Митні ризики (англ.)» (довідка від 12.02.2025). **Наукова новизна** полягає в удосконаленні методичних рекомендацій щодо вибору страхової компанії–фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів, що охоплює два етапи, за рахунок використання СППР Decision Making Helper, методу аналізу ієрархій Т. Сааті та обґрунтованих критерії вибору (показники діяльності страховика, умови та

правила страхування, строк функціонування на ринку). Розроблені методичні рекомендації мають практичну цінність і можуть бути використані суб'єктами ЗЕД, страховиками, що дозволить підвищити якість послуг та забезпечити розвиток ринку гарантування митних платежів.

Матеріали роботи знайшли відображення у 7 тезах доповідей конференцій та науковій статті, зокрема взято участь у роботі: XV Міжнародної науково-практична конференція "Грудневі читання" «Фінансовий бізнес: стійкість, інклюзивність і соціальна відповідальність» (Київ, 2024); VII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції "Підприємництво, торгівля, маркетинг: стратегії, технології та інновації" (Київ, 15.05.2024) (двоє тез), IV Міжнародній науково-практичній конференції "Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології" (Київ, 1-3 березня 2023), VII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції "Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством" (Полтава, 28 березня 2024), VIII Міжнародній науково-практичній конференції "Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами" (Луцьк, 15 грудня 2022), V Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених "Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти" (Дніпро, 22.11.2024); статті у Студентському віснику ІТ STEP Приватного закладу вищої освіти "Харківський технологічний університет "Шаг" (Вип. 3, Харків, 2024).

Загальна характеристика роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (30 найменувань). Обсяг основного тексту 30 сторінок, у тому числі 8 таблиць та 8 рисунків.

Ключові слова: євроінтеграція, ринок гарантування митних платежів, фінансовий гарант, страхова компанія, страхування відповідальності, система підтримки рішень, NCTS.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ГАРАНТІЙ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Сутність фінансових гарантій, що надаються страховими компаніями для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції

Актуальність дослідження питань, пов'язаних із наданням фінансових гарантій страховими компаніями для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції, зумовлена необхідністю адаптації національного законодавства та митної політики до європейських стандартів, що передбачає впровадження ефективних механізмів забезпечення виконання зобов'язань суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, сприяння мінімізації фінансових ризиків для державного бюджету, створення сприятливих умов для розвитку міжнародної торгівлі та інтеграції України у світову економічну систему, що, у свою чергу, вимагає розробки нових правових інструментів, механізмів регулювання та удосконалення співпраці між митними органами, страховими компаніями та бізнесом задля підвищення рівня фінансової безпеки та довіри до митно-тарифного регулювання, зниження митних ризиків.

Характеристику фінансових гарантій, відповідно до Митного кодексу України [11], наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Характеристика фінансових гарантій

Тип гарантії	Опис
Гарантія	Це зобов'язання гаранта щодо виплати на вимогу митного органу коштів у межах розміру гарантії та відповідно до встановлених порядку і строків.
Індивідуальна гарантія	Спеціальний документ, який забезпечує оплату митних платежів за товари, що підлягають митному оформленню відповідно до однієї митної декларації.
Загальна гарантія	Документ, який гарантує оплату митних платежів за товари, що оформлюються за декількома митними деклараціями.

Гарантія видається гарантом особі, яка зобов'язана сплатити митні платежі, у вигляді документа. Гарантії можуть надаватися митним органам як у паперовій, так і в електронній формі. Застосування паперової форми допускається лише за дозволом митного органу в разі тимчасового збою роботи електронної системи управління гарантіями або інших систем, що підтримують функціонування електронних інформаційних ресурсів митниці. У випадках митного транзиту, здійснюваного відповідно до Конвенції про процедуру спільного транзиту, гарантії оформлюються згідно з положеннями та формами, визначеними цією Конвенцією [11]. Особливості скасування гарантії представлено в табл. А.1 додатку А.

Паперові гарантії створюються відповідно до затверджених форм індивідуальних та загальних гарантій, затверджених центральним органом виконавчої влади, відповідальним за фінансову політику. Електронні гарантії оформлюються у вигляді електронного документа. Гарантії діють на всій території України, а також на території інших країн відповідно до міжнародних угод України, ратифікованих Верховною Радою. Якщо гарантія використовується за межами України, гарант повинен зазначити уповноважених осіб, які представляють його інтереси в кожній країні дії гарантії. Митні органи зберігають гарантії протягом 1095 днів після завершення їх дії [11].

Митний орган має право скасувати реєстрацію гарантії згідно зі ст. 315-2 Митного кодексу, а гарант може її відкликати за ст. 315-3. Зобов'язання гаранта залишаються чинними з моменту реєстрації гарантії до моменту виконання однієї з таких умов: сплата суми гарантії, закінчення строку її дії або скасування чи відкликання гарантії. Якщо на момент закінчення строку дії гарантії товари залишаються під митним контролем, зобов'язання гаранта продовжують діяти [11]. Статус гарантії [11]: Індивідуальна гарантія застосовується після завершення митного оформлення. Загальна гарантія чи звільнення від неї застосовуються після резервування частини базової суми гарантії та завершення оформлення товарів. Гарантами можуть бути: банки, страховики (крім тих, що займаються страхуванням життя), фінансові компанії, які мають право надавати

гарантії. Вимоги до гаранта [11]: Повинен бути резидентом України. Вести діяльність із надання фінансових послуг не менше 36 місяців. Відсутність податкового боргу та прострочених зобов'язань перед митними органами. Специфічні вимоги [11]: Для банків: Чинна банківська ліцензія, дотримання економічних нормативів, відсутність санкцій чи обмежень у діяльності. Для страховиків: Чинна ліцензія на страхування відповідальності, виконання вимог платоспроможності та відсутність процедур банкрутства за останні 36 місяців. Для фінансових компаній (з 2024 року): Чинна ліцензія на надання гарантій, дотримання встановлених НБУ нормативів і відсутність процедур банкрутства. Примітка: Досвід надання фінансових послуг не включає діяльність на ринках капіталу чи у ломбардах [11].

Основні характеристики страхового продукту «Митна гарантія» ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО» наведено в табл. 1.2, що побудовано на основі джерела [24].

Таблиця 1.2

Страховий продукт «Митна гарантія» ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»

Характеристика	Опис
Об'єкт страхування	Відповідальність суб'єкта режиму спільного транзиту перед митними органами за сплату митних платежів.
Страхові ризики	Несплата або несвоєчасна сплата митних платежів, що виникають під час перевезення товарів у режимі спільного транзиту.
Страхова сума	Визначається відповідно до умов договору та залежить від обсягу митних платежів, які підлягають сплаті.
Страховий тариф	Розраховується індивідуально, з урахуванням специфіки діяльності клієнта та обсягу перевезень.
Термін дії договору	Встановлюється за домовленістю сторін, залежно від потреб клієнта.
Франшиза	Може бути передбачена договором; розмір франшизи узгоджується під час укладання договору.

Наприклад, страхова компанія VUSO пропонує послугу страхування відповідальності суб'єкта режиму спільного транзиту перед митними органами щодо сплати митних платежів. Цей страховий продукт забезпечує фінансовий захист у випадку несплати митних платежів під час перевезення товарів у режимі спільного транзиту.

1.2. Аналіз стану участі страхових компаній на ринку гарантування митних платежів

На офіційному сайті Державної митної служби України у блоці «Статистика та реєстри» міститься інформація про реєстр гарантів в Україні, відповідно до якого наведено розподіл учасників ринку гарантування митних платежів станом на 06.09.2024 відповідно до даних Реєстру гарантів в Україні табл. 1.2 та рис. 1.1, що розроблено на основі джерела [23]. Відповідно до цього Реєстру гарантів в Україні внесено 9 страхових компаній, які можуть надавати фінансові гарантії відповідно до Митного кодексу та Конвенції про спільний транзит. Як видно з рис. Б.1-Б.2 додатку Б, Україна має суттєвий транзитний потенціал, що свідчить про необхідність подальшої інтеграції до європейської системи транспортування та вдосконалення інфраструктури для залучення більшого обсягу ввезення товарів. Це дає підприємствам можливість вибору гарантій для митних операцій залежно від їхніх потреб.

Таблиця 1.3

Розподіл учасників ринку гарантування митних платежів станом на 06.09.2024 відповідно до даних Реєстру гарантів в Україні

Тип установи	Кількість гарантів	Питома вага, %
Страхова компанія	9	37,50
Банк	14	58,33
Компанія	1	4,17
Разом	24	100

Як видно з табл. 1.2, рис. 1.1 та табл. В.1 додатку В, аналізуючи розподіл учасників ринку гарантування митних платежів в Україні станом на 6 вересня 2024 року, відповідно до даних Реєстру гарантів, варто відзначити, що найбільшу частку серед гарантів займають банки, які становлять 58,33% від загальної кількості учасників, що свідчить про їхню провідну роль у забезпеченні фінансових гарантій у митному регулюванні, а також про високий рівень довіри до банківських установ з боку митних органів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Разом із тим, страхові компанії, частка яких у структурі ринку

становить 37,50%, хоча й поступаються банкам за кількістю, відіграють важливу роль у процесі гарантування митних платежів, оскільки їхня діяльність передбачає спеціалізовані механізми страхового забезпечення ризиків, що виникають у зв'язку з виконанням митних зобов'язань, що, у свою чергу, сприяє розширенню можливостей бізнесу.

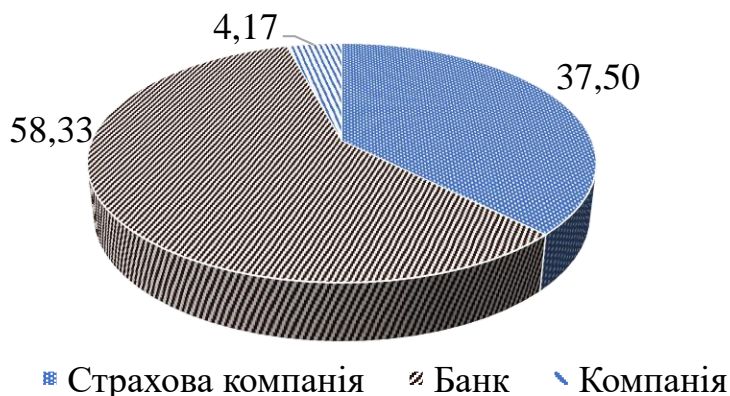

Рис. 1.1. Структура ринку гарантування митних платежів станом на 06.09.2024, відповідно до даних Реєстру гарантів в Україні

Однак, враховуючи значний потенціал страхових компаній у сфері гарантування митних платежів, варто відзначити, що їхня частка на ринку залишається відносно низькою порівняно з банками, що може бути зумовлено як жорсткими регуляторними вимогами до страховиків, так і певними обмеженнями щодо визнання їхніх гарантій митними органами, що, в свою чергу, створює необхідність удосконалення нормативно-правової бази, спрямованої на розширення участі страхових компаній у цьому сегменті ринку.

З іншого боку, наявність у Реєстрі лише однієї компанії, що не є банком або страховою установою, та її незначна частка (4,17%) підтверджує, що гарантування митних платежів залишається сферою, де домінують традиційні фінансові установи, а залучення альтернативних гарантів наразі є вкрай обмеженим, що може вимагати подальшого розвитку законодавчих та економічних стимулів для диверсифікації ринку. Дані про страхові компанії - фінансові гаранті в Україні наведено в табл. 1.4, що розроблено на основі джерела [23].

Таблиця 1.4

Інформація про страхові компанії, які виконують функції фінансових гарантів,
станом на 06.09.2024

Страхові компанії	Дата набрання чинності рішення	"Статус реєстрації гаранта	Вид фінансової гарантії
ПрАТ "Страхова компанія "Перша"	31.08.2021	Зареєстрований	індивідуальна, оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України; індивідуальна, надана відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; загальна
ПрАТ «СГ ТАС»	10.09.2021	Зареєстрований	індивідуальна, оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України; індивідуальна, надана відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; загальна
ПрАТ «Велта»	10.11.2021	Зареєстрований	індивідуальна, оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України; індивідуальна, надана відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; загальна
АТ "Страхова компанія "ІНГО"	14.12.2021	Зареєстрований	індивідуальна, оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України; індивідуальна, надана відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; загальна
ТОВ "Страхова компанія "ГАРДІАН"	14.06.2022	Зареєстрований	індивідуальна, оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України; індивідуальна, надана відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; загальна
АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС»	30.09.2022	Зареєстрований	індивідуальна, оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України; індивідуальна, надана відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; загальна
ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА»	08.06.2023	Зареєстрований	індивідуальна, оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України; індивідуальна, надана відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; загальна
ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»	30.08.2023	Зареєстрований	індивідуальна, оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України; індивідуальна, надана відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; загальна
ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	26.10.2023	Зареєстрований	індивідуальна, оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України; індивідуальна, надана відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту; загальна

Як видно з табл. 1.4, аналізуючи перелік страхових компаній, що виконують функції фінансових гарантів у сфері митного контролю в Україні станом на 6 вересня 2024 року, варто відзначити, що на ринку діє дев'ять зареєстрованих компаній, які мають право надавати фінансові гарантії різних типів відповідно до вимог Митного кодексу України та Конвенції про процедуру спільного транзиту. Це свідчить про відносну активність страхового сектору в сфері гарантування сплати митних платежів, хоча загальна кількість учасників залишається нижчою порівняно з банківським сектором.

Динаміка реєстрації страхових компаній як гарантів демонструє поступове зростання їхньої присутності на цьому ринку. Зокрема, перші компанії, такі як ПрАТ "Страхова компанія "Перша", ПрАТ «СГ ТАС», ПрАТ «Велта» та АТ "Страхова компанія "ІНГО", отримали статус гаранта у 2021 році, що стало початковим етапом залучення страхових установ до цього механізму. У 2022 році цей список поповнили ще дві компанії – ТОВ "Страхова компанія "ГАРДІАН" та АТ «ББС ІНШУРАНС», що свідчить про продовження інтеграції страхових компаній у систему митного гарантування. У 2023 році тренд розширення тривав, і до Реєстру було включено ще три компанії – ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА», ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО» та ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ», що підтверджує зростаючу зацікавленість страхового ринку у цій сфері. Усі страхові компанії, зареєстровані як гаранти, мають право надавати три основні види фінансових гарантій: індивідуальну, оформлену відповідно до вимог Митного кодексу України, індивідуальну, надану відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту, а також загальну фінансову гарантію. Це свідчить про їхню універсальність та здатність забезпечувати фінансове покриття для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у відповідності до як національних, так і міжнародних стандартів транзитних операцій. Однак, незважаючи на позитивну динаміку реєстрації нових страхових компаній у сфері митного гарантування, їхня кількість може бути більшою.

2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ГАРАНТІЙ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

2.1. Розвиток застосування фінансових гарантій в умовах євроінтеграції шляхом забезпечення електронної системи фінансового гарантування сплати митних платежів

Фінансові гарантії, що застосовуються в митному регулюванні, відіграють ключову роль у забезпеченні сплати митних платежів і виконанні митних зобов'язань у разі непередбачених обставин, таких як неплатоспроможність суб'єкта господарювання або порушення митного законодавства. В умовах євроінтеграції Україна активно впроваджує положення Конвенції про процедуру спільного транзиту (Конвенція TIR) та Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS), які передбачають застосування єдиних правил і процедур у сфері митного транзиту. Основні напрями розвитку фінансових гарантій у митному регулюванні в умовах євроінтеграції наведено в табл. 2.1, що побудовано за джерелом [23].

Таблиця 2.1

Основні напрями розвитку фінансових гарантій в умовах євроінтеграції

Напрямок розвитку	Опис	Очікувані результати
Розширення кола фінансових гарантій	Впровадження різних форм гарантій (банківські, страхові, цифрові фінансової гарантії) для забезпечення гнучкості і доступності для бізнесу.	Створення сприятливих умов для підприємців і зниження фінансового навантаження.
Використання сучасних технологій	Автоматизація процесів адміністрування фінансових гарантій, створення електронних реєстрів і систем обміну інформацією між митними органами.	Зниження ризиків шахрайства, прискорення митного оформлення та зменшення впливу людського фактора.
Підвищення якості управління ризиками	Вдосконалення аналітичних інструментів і системи моніторингу для виявлення ризиків у сфері гарантування митних платежів.	Підвищення довіри до системи фінансових гарантій і посилення економічної інтеграції з ЄС. Мінімізація ризиків несплати митних платежів і запобігання зловживанням у сфері митного регулювання.

Як видно з табл. 2.1, аналіз розвитку фінансових гарантій у митному регулюванні в контексті євроінтеграції демонструє значний потенціал для вдосконалення системи, орієнтованої на прозорість, ефективність і відповідність міжнародним стандартам.

Фінансові гарантії є обов'язковим елементом системи митного регулювання, який забезпечує виконання зобов'язань учасниками ЗЕД щодо сплати митних платежів, штрафів та інших зборів. У контексті євроінтеграції їх значення посилюється, оскільки: забезпечують прозорість митних процедур; забезпечують фінансову безпеку держави шляхом гарантування виконання зобов'язань; є механізмом мінімізації ризиків у міжнародній торгівлі; підтримують інтеграцію України до Конвенції про процедуру спільного транзиту (NCTS), яка є важливою умовою приєднання до митної системи ЄС.

Нормативно-правове регулювання процедури спільного транзиту в Україні ґрунтується на міжнародних угодах і національному законодавстві, спрямованих на гармонізацію митних стандартів України з нормами Європейського Союзу в межах євроінтеграційного процесу. Ключовим елементом цього регулювання стало приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту (Common Transit Convention) 1 жовтня 2022 року. Ця Конвенція встановлює уніфіковані митні правила для переміщення товарів між країнами-учасницями, зокрема державами ЄС [18]. Наказ Держмитслужби від 13.04.2023 № 143 «Про електронну реєстрацію гарантій для цілей спільного транзиту» [22]. Забезпечення електронної системи фінансового гарантування сплати митних платежів передбачає створення та впровадження комплексного механізму, який дозволяє автоматизовано контролювати, адмініструвати та здійснювати перевірку фінансових гарантій, що надаються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності для покриття можливих зобов'язань перед митними органами в межах установлених законодавством норм і вимог. Дана система повинна забезпечувати прозорість процесів, запобігати зловживанням, сприяти оперативному обміну інформацією між митними органами, фінансовими установами та учасниками зовнішньоекономічної діяльності, а також сприяти

спрощенню процедур митного оформлення за рахунок скорочення часу перевірки та підтвердження гарантійних зобов'язань.

Крім того, впровадження електронної системи фінансового гарантування сплати митних платежів має враховувати сучасні вимоги до інформаційної безпеки, забезпечуючи надійний захист даних та ефективний контроль за виконанням фінансових зобов'язань, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню рівня довіри між державними органами та суб'єктами підприємницької діяльності, а також сприятиме гармонізації митного законодавства з міжнародними стандартами та практиками.

З 24 квітня 2023 року в Україні офіційно запрацював спеціалізований веб-сервіс для подання електронних гарантій фінансовими гарантами, уповноваженими забезпечувати переміщення товарів за процедурою спільного транзиту. Цей сервіс, розроблений та запущений Державною митною службою України, став значним кроком у цифровізації митних процесів, сприяючи більш ефективній взаємодії всіх учасників. Завдяки йому забезпечується синхронна робота фінансових гарантів, суб'єктів господарювання—учасників спільного транзиту та митних органів України в рамках системи NCTS. [1]. Головною перевагою цього веб-сервісу є те, що фінансові гаранти можуть подавати свої фінансові гарантії безпосередньо до митних органів, використовуючи для цього електронний ключ кваліфікованого електронного підпису (КЕП). Це дозволяє уникнути зайвих паперових процедур і посередницьких етапів, значно спрощуючи процес оформлення гарантій. Сервіс також сприяє зменшенню ризиків, пов'язаних із помилками або затримками, що могли виникати при традиційному способі подання документів [6] : 1) отримання суб'єктом гарантійного режиму в паперовому виді від фінансового гаранта; 2) фізичної доставки документа до Держмитслужби з метою його реєстрації, лише після чого стає можливим його застосування. Отримавши електронну фінансову гарантію через веб-сервіс, Держмитслужба України реєструє її та присвоює реєстраційний номер GRN, який в особистому кабінеті стає доступним для перегляду інформації про зареєстровані фінансові гарантії на його ім'я в Єдиному вікні.

Схематично система реєстрації документа про фінансову гарантію через особистий кабінет на веб-порталі «Єдине вікно» Державної митної служби України представлено на рис. 2.1, що побудовано за джерелом [1].

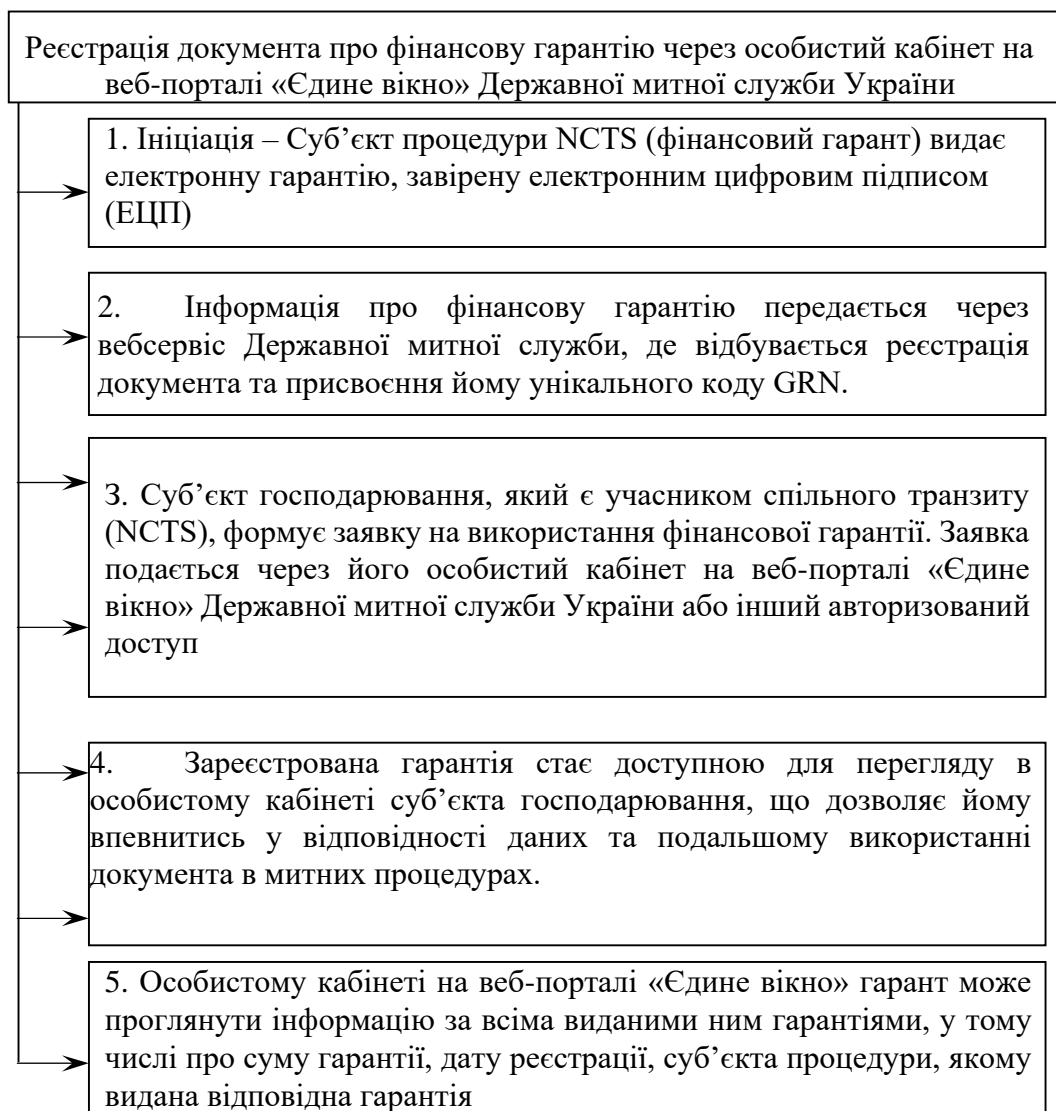

Рис. 2.1. Реєстрація документа про фінансову гарантію через особистий кабінет на веб-порталі «Єдине вікно» Державної митної служби України

Як видно з рис. 2.1, продемонстровано взаємодію фінансових гарантів, суб'єктів господарювання та Державної митної служби України, забезпечуючи прозорість та ефективність процесу реєстрації і використання фінансових гарантій у системі спільного транзиту.

Станом на 24 квітня 2023 року за використанням зазначеної моделі було успішно зареєстровано три електронні фінансові гарантії, які стали складовою

системи управління електронними гарантіями Національного морського торговельного порту (НМТП) через Веб-сервіс, створений для забезпечення подання електронних гарантій гарантами, що співпрацюють з Державною митною службою України [6].

З метою практичного впровадження спільного транзиту в Україні була введена Нова комп'ютеризована транзитна система (NCTS), яка дозволяє Державній митній службі України обмінюватися митною інформацією з митними органами країн ЄС в режимі реального часу. Це значно полегшує процедуру митного оформлення та сприяє підвищенню прозорості та ефективності митних операцій [17].

Для забезпечення ефективного функціонування механізму гарантування у сфері митних процедур було організовано та реалізовано реєстрацію паперових примірників загальних гарантій, які надходять до Державної митної служби до моменту запуску сервісу для роботи з електронними гарантіями. У рамках цього процесу здійснюється реєстрація, а також видача сертифікатів гарантій після отримання відповідних звернень від суб'єктів процедур, які потребують такі документи. Крім того, забезпечено моніторинг реєстрації електронних гарантій, а у разі подання запитів від гарантів на скасування гарантій до Держмитслужби — проведення відповідних скасувань у встановленому порядку.

На підставі наказу Державної митної служби від 13 квітня 2023 року № 143 «Про електронну реєстрацію гарантій для цілей спільного транзиту» було впроваджено можливість реєстрації гарантій у електронному форматі. Це нововведення спрямоване на оптимізацію процесу та сприяє переходу на більш сучасний та зручний спосіб обробки даних. Для забезпечення належного функціонування електронного сервісу реєстрації гарантій організовано координацію роботи гарантів, які мають право забезпечувати переміщення товарів у межах процедури спільного транзиту. У рамках цього процесу було проведено тестування реєстрації електронних гарантій відповідно до вимог Конвенції у тестовому середовищі модуля управління гарантіями NCTS (New Computerized Transit System) [18].

Гарантія подається митному органу у вигляді електронного документа через електронне повідомлення від гаранта. У ньому вказуються дані про гарантію, що забезпечує сплату митних платежів [11]. Гарантії в електронній формі приймаються та реєструються митними органами через електронну систему управління гарантіями. У разі несправності електронних систем гарантії реєструються в паперовій формі. Після перевірки інформації, що міститься в гарантії, митний орган або реєструє її в системі, або відмовляє у реєстрації з наданням обґрунтованої відмови [11]. Відповідно до положень Конвенції, у системі GMS (Guarantee Management System) було зареєстровано гарантії, що відповідають вимогам для забезпечення належного виконання митних процедур [6]. Станом на 31 грудня 2023 року в Україні функціонують 46 загальних гарантій, з яких наразі чинними залишаються 33 на загальну суму 109,77 млн євро. У сегменті індивідуальних електронних гарантій зареєстровано 2 997 документів, з яких 2 669 залишаються активними, а їхня загальна сума становить 172,94 млн євро. Окрім цього, зафіксовано два випадки застосування режиму «використання звільнення від фінансової гарантії». Також було видано 7 сертифікатів загальних гарантій, що розширюють можливості учасників митних процедур [6].

Забезпечено розробку та оприлюднення наказу Держмитслужби від 5 грудня 2023 року №896 «Про електронну реєстрацію гарантій для цілей спільного транзиту із застосуванням електронної транзитної системи фази 5 (NCTS P5)». Цим документом затверджено специфікацію «Вебсервіс Держмитслужби обміну митною інформацією», що визначає порядок реєстрації як загальних, так і індивідуальних гарантій у межах модуля управління гарантіями ЕТС фази 5 (NCTS P5). Усі фінансові гаранти, які мають право забезпечувати процедури спільного транзиту, отримали інформацію про можливість тестування нового модуля управління гарантіями [6].

До електронної системи гарантування вже долучилися сім організацій-фінансових гарантів, зокрема АТ КБ «Приватбанк» та АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ», які активно тестують її

функціональні можливості [6]. Впровадження електронної системи гарантування в митному регулюванні є стратегічно важливим напрямом, що спрямований на модернізацію та спрощення митних процедур, усунення зайвих адміністративних бар'єрів для бізнесу та підвищення рівня державного контролю за фінансовими операціями, оскільки ефективне функціонування такої системи дозволяє значно прискорити обробку митних декларацій, оптимізувати взаємодію між суб'єктами господарювання та митними органами, а також забезпечити автоматизований облік і перевірку фінансових гарантій, що, у свою чергу, сприяє мінімізації ризиків корупційних проявів та підвищенню прозорості митних процедур.

2.2. Удосконалення процесу вибору страхової компанії – фінансова гаранта для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції

У сучасних умовах євроінтеграції, що передбачають гармонізацію митного законодавства України із стандартами та вимогами Європейського Союзу, особливого значення набуває удосконалення процесу вибору фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів, оскільки підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, змушені адаптуватися до нових регуляторних вимог, підвищених стандартів фінансової прозорості та необхідності забезпечення митних зобов'язань відповідно до міжнародної практики, що вимагає ретельного підходу до вибору страхових компаній або банківських установ, які надають послуги гарантування митних платежів.

З огляду на те, що інтеграція до європейського економічного простору передбачає поступове запровадження цифрових митних процедур, зниження адміністративного навантаження на бізнес і впровадження ефективних механізмів митного контролю, процес вибору фінансового гаранта має враховувати не лише фінансову стійкість та репутацію страхової компанії чи банку, а й наявність сучасних інструментів взаємодії з митними органами,

зокрема можливість оперативного надання фінансових гарантій у цифровому форматі, використання автоматизованих систем управління ризиками та інтеграцію страхових продуктів у єдину митну інформаційну систему, що дозволить значно спростити процедури розрахунків та забезпечити високий рівень надійності виконання фінансових зобов'язань.

Важливою складовою удосконалення цього процесу є також підвищення вимог до фінансових гарантій, які надаються страховими компаніями, оскільки митні органи країн ЄС очікують, що фінансові гаранти будуть не лише спроможні покривати можливі ризики несплати митних платежів, а й матимуть достатню ліквідність для швидкого виконання своїх зобов'язань у разі виникнення страхового випадку, що потребує від підприємств особливої уваги до аналізу фінансових показників, рейтингу надійності, історії виплат страхових компенсацій та рівня взаємодії фінансового гаранта з митними службами, оскільки наявність позитивного досвіду співпраці з європейськими митними органами може стати ключовим фактором при виборі найбільш ефективного та надійного партнера для забезпечення виконання митних зобов'язань.

Окрім того, у процесі вибору фінансового гаранта в умовах євроінтеграції необхідно враховувати зростаючу роль міжнародних страхових компаній та банків, які мають досвід роботи на ринках ЄС та можуть пропонувати більш гнучкі умови страхування митних платежів, а також здатні забезпечувати оперативну взаємодію з митними органами завдяки використанню міжнародних стандартів фінансового моніторингу та ризик-менеджменту, що дозволяє підприємствам мінімізувати можливі затримки у митному оформленні товарів та забезпечує більшу передбачуваність у фінансових потоках, що особливо важливо в умовах поглибленої торговельної інтеграції з ЄС.

Таким чином, удосконалення процесу вибору фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції має базуватися на комплексному аналізі фінансової стійкості потенційного гаранта, його відповідності європейським стандартам, наявності технологічних рішень для

швидкої обробки митних платежів, а також здатності ефективно працювати у нових умовах цифровізації митних процедур, що дозволить підприємствам мінімізувати фінансові ризики, підвищити швидкість митного оформлення та забезпечити безперебійне функціонування зовнішньоекономічної діяльності відповідно до вимог міжнародного права та стандартів ЄС. Для удосконалення процесу вибору фінансового гаранта використано СППР Decision Making Helper. У онлайн версії, тобто з максимальною кількістю – три критерії та три альтернативи [27]. Рейтингову оцінку застосовано таким чином: від – 5 «максимальне несприятливий» до +5 «максимально сприятливий», 0 – нейтральний [27]. Для удосконалення процесу вибору фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції виділено такі критерії вибору: строк, безпека, ризик-орієнтований підхід. Оцінюванню підлягали: блок А – Страхова компанія- фінансовий гарант, блок В – Банк-фінансовий гарант, блок С – Товариство – фінансовий гарант, результати яких наведено в табл. 2.2. Експертами виступили науково-педагогічні працівники та представники ЗЕД, їхні думки були погоджені, оскільки (відношення погодженості думок) ВП менше 10 %.

Таблиця 2.2

Удосконалення процесу вибору фінансового гаранта для забезпечення
сплати митних платежів в умовах євроінтеграції

Критерій/вага	Блок А	Блок В	Блок С
	Страхова компанія- фінансовий гарант	Банк-фінансовий гарант	Товариство – фінансовий гарант
Рівень забезпечення (+4)	+4	+4	+4
Безпека (+5)	+5	+4	+3
Ризик-орієнтований підхід(+5)	+5	+3	+3

На підставі даних табл. 2.2, що визначені методом експертного ранжування, занесено інформацію в СППР Decision Making Helper, що наведено на рис. 2.2 та рис. 2.3.

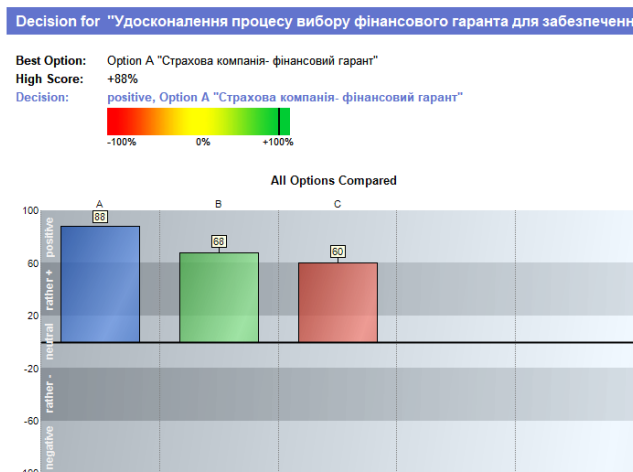

Рис. 2.2. Результати Decision Making Helper щодо удосконалення процесу вибору фінансового гаранта (побудовано за джерелом [27])

Як видно з рис. 2.2 та рис. 2.3, отримані результати використання СППР Decision Making Helper [27] для прийняття рішення щодо удосконалення процесу вибору фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції свідчать, щонайбільшу пріоритетність має блок А Страхова компанія-фінансовий гарант.

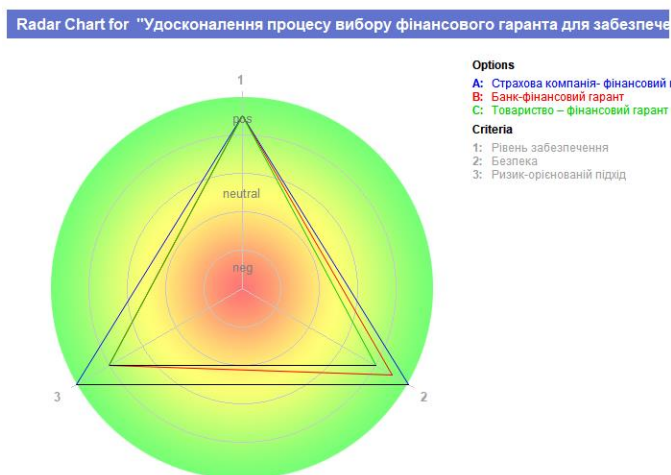

Рис. 2.3. Підсумкове вікно з результатами застосування Decision Making Helper щодо удосконалення процесу вибору фінансового гаранта (метод радару) (побудовано за джерелом [27])

Результати СППР Decision Making Helper за джерелом [27] в розрізі окремих рішень / блоків наведено на рис. 2.4 та рис. 2.5.

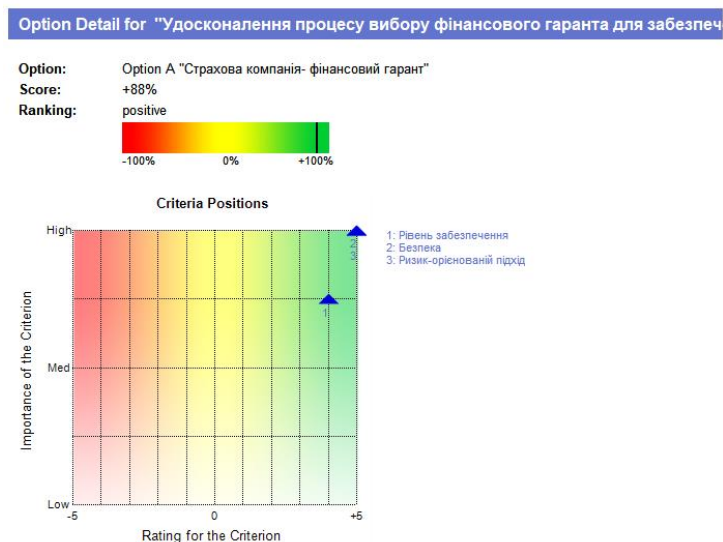

Рис. 2.4. Результати застосування СППР Decision Making Helper щодо удосконалення процесу вибору фінансового гаранта (побудовано за джерелом [27]) в розрізі блоку А Страхова компанія- фінансовий гарант

Як видно з рис. 2.4 та рис. 2.5, то для блоку В Банк-фінансовий гарант та блоку С Товариство-фінансовий гарант отримані пріоритетності мають майже менші значення, ніж блок А..

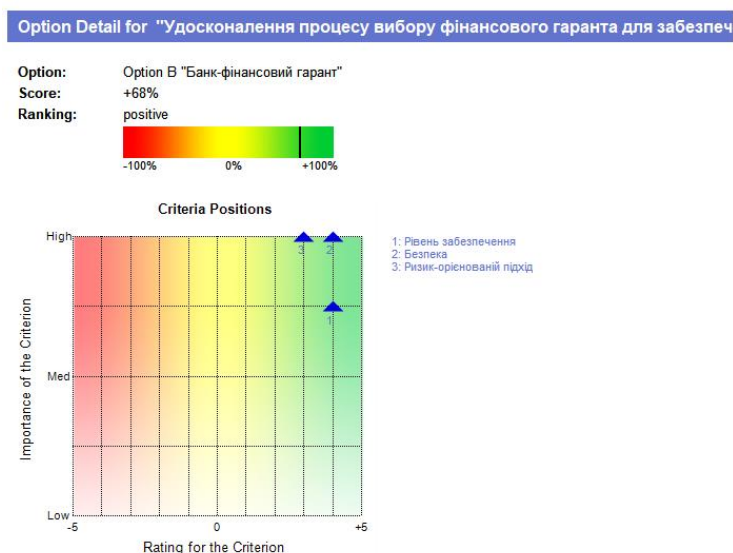

Рис. 2.5. Результати застосування СППР Decision Making Helper щодо удосконалення процесу вибору фінансового гаранта (побудовано за джерелом [27]) в розрізі блоку В Банк-фінансовий гарант

Вірогідність прийняття рішення в розрізі блоку А Страхова компанія-фінансовий гарант становить +88 %, порівняно з рис. 2.4 та рис. 2.5, де для блок В значення дорівнює +68%, для С – 60 %.

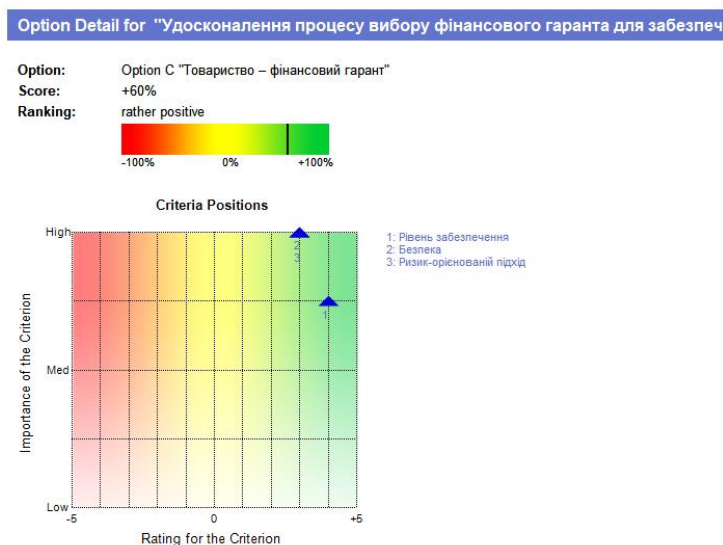

Рис. 2.6. Результати застосування СППР Decision Making Helper щодо удосконалення процесу вибору фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції (побудовано за джерелом [27]) в розрізі блоку С Товариство-фінансовий гарант

Табл. 2.2 ілюструє системний підхід до оцінювання трьох блоків (А, В і С), які відображають різні аспекти вибору фінансових гарантів. Проведений аналіз демонструє, що найбільш оптимальним варіантом фінансового гаранта є страхова компанія, оскільки вона отримала найвищі оцінки за всіма ключовими критеріями. Вона має найвищий рівень безпеки (+5), що забезпечує стабільність виконання гарантійних зобов'язань, а також ризик-орієнтований підхід (+5), що дозволяє ефективно управляти потенційними фінансовими загрозами. Банк також є надійним варіантом, проте його оцінка в аспекті безпеки та ризик-орієнтованого підходу є дещо нижчою, що може свідчити про жорсткіші вимоги до клієнтів і менш гнучке реагування на ризики.

Вибір страхової компанії як фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів є стратегічним рішенням, яке має ґрунтуватися на комплексному підході до оцінки якості послуг, фінансових можливостей

страховика та його здатності гарантувати безперебійну сплату митних платежів у разі необхідності.

Дані страхових компаній – фінансових гарантів в Україні наведено в табл. 2.3, що побудовано за даними джерела [20].

Таблиця 2.3

Дані страхових компаній – фінансових гарантів в Україні

Страхові компанії	Рівень виплат станом на 30.06.2023	Рівень виплат станом на 30.09.2023	Рівень виплат станом на 30.09.2024	Місце у рейтингу за рівнем виплат станом на 30.09.2024	Дата реєстрації страхової компанії
ПрАТ "Страхова компанія "Перша"	35,19	32,99	38,51	16	2001
ПрАТ «СГ ТАС»	42,02	36,71	41,09	14	1998
ПрАТ «Велта»	н/д*	н/д	н/д	н/д	1993
АТ "Страхова компанія "ІНГО"	43,66	41,26	44,00	10	1998
ТОВ "Страхова компанія "ГАРДІАН"	26,74	27,88	50,63	6	2007 р. під назвою «СК «Укрфінполіс»
АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС»	33,64	31,29	33,05	19	1993
ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА»	29,36	32,36	32,48	20	1994
ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»	36,91	33,91	41,63	12	2001
ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	47,08	43,06	43,28	11	2005

Умовні позначення * - немає даних

На рис. 2.7 представлено дворівневу ієрархічну модель вибору страхової компанії – фінансова гаранта для страхування сплати митних платежів у системі митного контролю.

Як видно з рис. 3.10, у фізичної особи, юридичної особи є запропоновані критерії вибору страхової компанії – фінансова гаранта для страхування сплати митних платежів такі як: 1- показники діяльності страховика; 2 - умови та правила страхування відповідальності за шкоду, заподіяну митним органам

особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів; 3- строк функціонування на ринку.

Рис. 2.7. Дворівнева ієрархічна модель вибору страхової компанії – фінансова гаранта для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції

Для кількісного визначення значень коефіцієнтів пріоритетності показників, що утворюють ієрархію в методі аналізу ієрархій, використано метод попарних порівнянь з шкалою Томаса Сааті [9] (табл. Д.1 додатка Д).

Як видно з табл. Д.2 додатка Д, аналізуючи пріоритетність критеріїв вибору страхової компанії як фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів, можна відзначити, що процес оцінювання потенційних страховиків ґрунтується на комплексному підході. Згідно з наведеними даними, основним пріоритетним критерієм при виборі страхової компанії виступають умови та правила страхування відповідальності за шкоду, заподіяну митним органам особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів,

оскільки цей фактор отримав найвищий ранг (1) та вагу у пріоритетному розподілі (0,603), що свідчить про його критичну важливість для учасників ринку. На другому місці за значимістю знаходяться показники діяльності страховика, які отримали вагу 0,291 та відповідний ранг 2, що підтверджує важливість фінансової стійкості, репутації та професійної компетентності компанії у сфері страхування митних платежів. Третє місце у ранжуванні займає строк функціонування страхової компанії на ринку, який отримав найнижчу вагу (0,106) та відповідний ранг 3. Пріоритетність страхових компаній – фінансових гарантів для забезпечення сплати митних платежів, що є підсумковим результатом табл. Д.3-табл.Д5 додатка Д, наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Пріоритетність страхових компаній – фінансових гарантів для забезпечення сплати митних платежів

Вибір страхової компанії – фінансова гаранта для страхування сплати митних платежів	Показники діяльності страховика	Умови та правила страхування відповідальності за шкоду, заподіяну митним органам особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів	Строк функціонування на ринку	Глобальні пріоритети	Ранг
	0,291	0,603	0,106		
ПрАТ "Страхова компанія "Перша"	0,058	0,081	0,095	0,076	5
ПрАТ «СГ ТАС»	0,066	0,060	0,049	0,061	7
ПрАТ «Велта»	0,031	0,028	0,023	0,028	8
АТ "Страхова компанія "ІНГО"	0,059	0,040	0,049	0,046	9
ТОВ "СК "ГАРДІАН"	0,062	0,061	0,076	0,063	6
АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС»	0,129	0,125	0,148	0,129	4
ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА»	0,164	0,173	0,185	0,172	3
ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»	0,294	0,300	0,246	0,292	1
ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	0,136	0,132	0,129	0,133	2
Разом	1	1	1	1	-

Аналізуючи табл. 2.4, найбільший пріоритет у сфері страхування митних платежів має ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО», яка отримала найвищий рейтинговий бал (0,294 за загальним пріоритетом), що пояснюється її стабільними фінансовими показниками, високими оцінками умов страхування відповідальності перед митними органами (0,300), а також значним досвідом на ринку, що свідчить про довіру до цієї компанії серед учасників зовнішньоекономічної діяльності. Другу позицію посідає ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ», яка, хоча й поступається лідеру за загальними показниками (0,136), демонструє достатньо високий рівень відповідності вимогам до страхування митних платежів, а також має сильні позиції за критерієм умов та правил страхування відповідальності (0,132), що може свідчити про розвинену систему страхових послуг у цьому напрямку. На третьому місці знаходиться ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА», яка отримала досить високі оцінки за всіма параметрами, особливо за умовами страхування (0,173) та відповідальністю перед митними органами (0,185), що робить її надійним вибором для підприємств, які шукають стабільного партнера для забезпечення фінансових гарантій у митній сфері.

До середньої групи компаній, які мають помірно високі показники за пріоритетністю страхування митних платежів, можна віднести АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС» (0,129 загального рейтингу), ТОВ «Страхова компанія «ГАРДІАН» (0,062) та АТ «Страхова компанія «ІНГО» (0,059), які, хоча й не є лідерами ринку, проте мають достатньо конкурентні показники та можуть бути розглянуті як альтернативні варіанти, особливо якщо підприємства прагнуть оптимального співвідношення ціни та якості страхового покриття.

Водночас, для підприємств, які розглядають альтернативні варіанти з гнучкішими умовами або нижчою вартістю страхування, варто звернути увагу на АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС» та ТОВ «Страхова компанія «ГАРДІАН», які мають достатньо конкурентні позиції у сфері митного страхування та можуть запропонувати індивідуальні рішення для різних категорій бізнесу.

ВИСНОВКИ

У роботі обґрунтовано теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення процесу надання фінансових гарантій страховими компаніями для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції.

Визначено сутність фінансових гарантій, що надаються страховими компаніями для забезпечення сплати митних платежів в умовах євроінтеграції. Визначено організаційні аспекти використання фінансових гарантій страхових компаній, вимоги до фінансових гарантів.

Проаналізовано стан участі страхових компаній на ринку гарантування митних платежів. Динаміка реєстрації страхових компаній як гарантів демонструє поступове зростання їхньої присутності на цьому ринку. Відповідно до даних Реєстру гарантів, варто відзначити, що найбільшу частку серед гарантів займають банки, які становлять 58,33 % від загальної кількості учасників, що свідчить про їхню провідну роль у забезпеченні фінансових гарантій у митному регулюванні, а також про високий рівень довіри до банківських установ з боку митних органів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Разом із тим, страхові компанії, частка яких у структурі ринку становить 37,50 %, хоча й поступаються банкам за кількістю, відіграють важливу роль у процесі гарантування митних платежів.

Обґрунтовано розвиток застосування фінансових гарантій в умовах євроінтеграції шляхом забезпечення електронної системи фінансового гарантування сплати митних платежів. Забезпечення належного функціонування електронної системи гарантування передбачає впровадження сучасних технологій автоматизації процесів, що дозволяє створювати єдині інформаційні бази, інтегровані як на національному, так і на міжнародному рівні, забезпечувати обмін даними між державними органами, бізнес-структурами та митними адміністраціями інших країн, що сприяє ефективному контролю за

переміщенням товарів, зменшенню кількості необхідних паперових документів, мінімізації ризиків помилок та забезпеченню високого рівня відповідності сучасним стандартам електронного адміністрування, які передбачають інтеграцію цифрових технологій у митно-страхових рішеннях з метою підвищення їх ефективності, доступності та відкритості для всіх зацікавлених сторін та стейкхолдерів. Таким чином, впровадження електронної системи гарантування в митній сфері не лише оптимізує процеси фінансового гарантування та підвищує ефективність митного контролю, а й сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними нормами, що є необхідною передумовою для інтеграції України у світові економічні процеси та посилення її позицій у міжнародній торгівлі.

Удосконалено процес вибору страхової компанії – фінансового гаранта. Отримано наукову новизну, що полягає в удосконаленні методичних рекомендацій щодо вибору страхової компанії–фінансового гаранта для забезпечення сплати митних платежів, що охоплює два етапи, за рахунок використання СППР Decision Making Helper, методу аналізу ієрархій Т. Сааті та обґрунтованих критерії вибору (показники діяльності страховика, умови та правила страхування, строк функціонування на ринку).

Розроблені методичні рекомендації мають практичну цінність і можуть бути використані суб'єктами ЗЕД, страховиками, що дозволить підвищити якість послуг та забезпечити розвиток ринку гарантування митних платежів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 24 квітня Держмитслужба запускає веб-сервіс подачі гарантіями електронних гарантій для застосування при спільному транзиті (NCTS). URL: <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/24-kvitnia-derzhmitsluzhba-zapuskaie-veb-servis-podachi-garantami-elektronnikh-garantii-dlia-zastosuvannia-pri-spilnomu-tranziti-ncts-1132>
2. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. 543 с.
3. Білуха М., Микитенко Т. Теоретико-методичні аспекти митного контролю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 9. С.16-22
4. Дегтярьова С. В. Принципи здійснення митного контролю в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 6-2. С. 20-23. URL: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo06-2/part_3/6.pdf
5. Електронна карта транзитних переміщень. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/mrn/transit_emap.jsp?Lang=en.
6. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на 2023 рік. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>
7. Калініченко А.І. Систематизація митного законодавства: сутність та форми: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2015. 200 с.
8. Конвенція про процедуру спільного транзиту. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text
9. Лямец В. І., Тевяшев А. Д. Системний аналіз: Вводний курс. – Х. : ХНУРЕ, 2014. 448 с.
10. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_012#Text.
11. Митний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

12. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18.05.1973. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643.

13. Мінфін: Страхові компанії України готові надавати фінансові гарантії для спільного транзиту із застосуванням NCTS. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_strakhovi_kompanii_ukraini_gotovi_nadavati_finansovi_garantii_dlia_spilnogo_tranzitu_iz_zastosuvanniam_ncts-3291.

14. Оніщик Ю. Інститут митних платежів: особливості правового регулювання. *Митна справа*. 2018. №5. С. 61-66.

15. Пашко В. В. Митна політика та організація діяльності митних органів: монографія. Одеса : Пласке, 2013. 324 с.

16. Про електронну реєстрацію гарантій для цілей спільного транзиту : Наказ Держмитслужби від 13.04.2023 р. № 143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0143913-23#Text>.

17. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 року № 0166 - 2555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text>.

18. Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами : Закон України від 30.08.2022 року № 0165 - 2554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2554-20#Text>.

19. Регламент європейського парламенту і ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text.

20. Рейтинг страхових компаній України. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife>

21. Система управління ризиками в державній митній справі України : монографія / за заг. ред. О.А. Фрадинського. Хмельницький : НДІ ФП УДФСУ, 2019. 228 с.

22. Про електронну реєстрацію гарантій для цілей спільного транзиту : Наказ Держмитслужби від 13.04.2023 р. № 143. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0143913-23#Text>.

23. Статистика та реєстри. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL : <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>

24. Страховий продукт «Митна гарантія». ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО». URL: https://vuso.ua/insurance-products/product/Mytni_garantiyi

25. Товт В. Особливості митного контролю в сучасних євроінтеграційних умовах. Державно-управлінські аспекти формування національної ідентичності України : збірник матеріалів конференції, м. Львів, 26 грудня 2019 року. Львів: ЛРІДУ НАДУ при ПУ, 2019. С. 54-55.

26. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія; за заг. ред. І.Г. Бережнюка. Хмельницький : ПП. Мельник А. А., 2014. 288 с.

27. Decision Making Helper. URL : <https://www.infonautics-software.ch/decisionmakinghelper/>.

28. The Union Customs Code (UCC). URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/union-customs-code-ucc-introduction_en.

29. The use of the e-CMR in The Netherlands and in the BeNeLux. April 2018. URL: <https://unece.org/fileadmin/DAM/trans/doc/2018/sc1/ECE-TRANSSC1-S-Present-2018-7e.pdf>.

30. Transport document in road freight transport – paper versus electronic consignment note CMR. 2020. URL: <http://www.aaejournal.com/Transport-document-in-road-freight-transport-paper-versus-electronicconsignment,131574,0,1.html>.

ДОДАТКИ

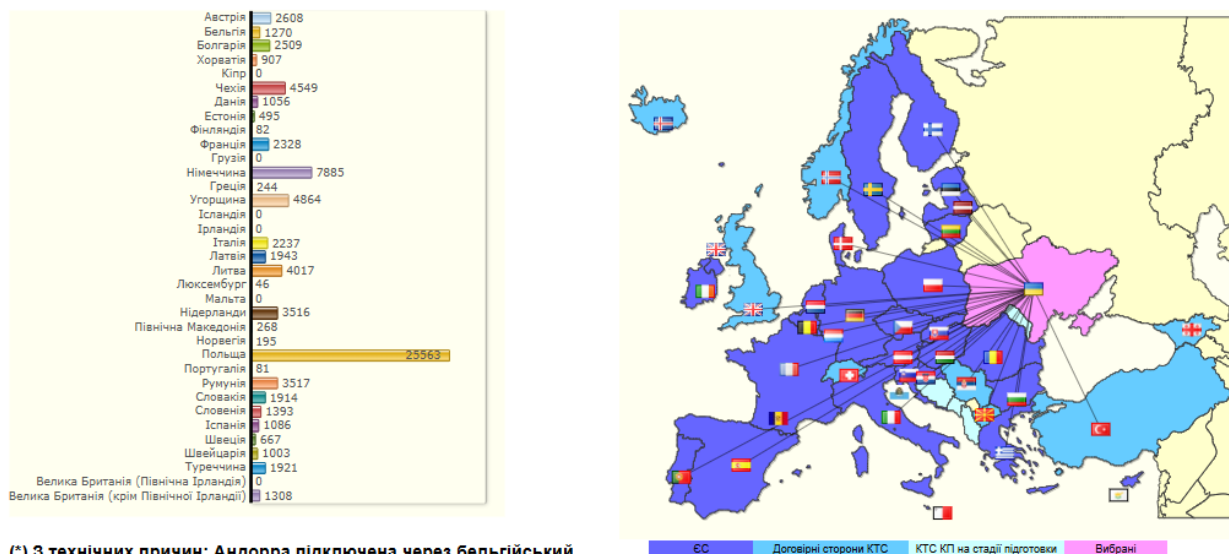
Додаток А

Організаційні аспекти скасування реєстрації гаранта, звільнення від фінансової гарантії та її відкликання, наведено в табл. А.1, що розроблено за джерелом [11].

Таблиця А.1

Організаційні аспекти скасування реєстрації гаранта, звільнення від фінансової гарантії та її відкликання

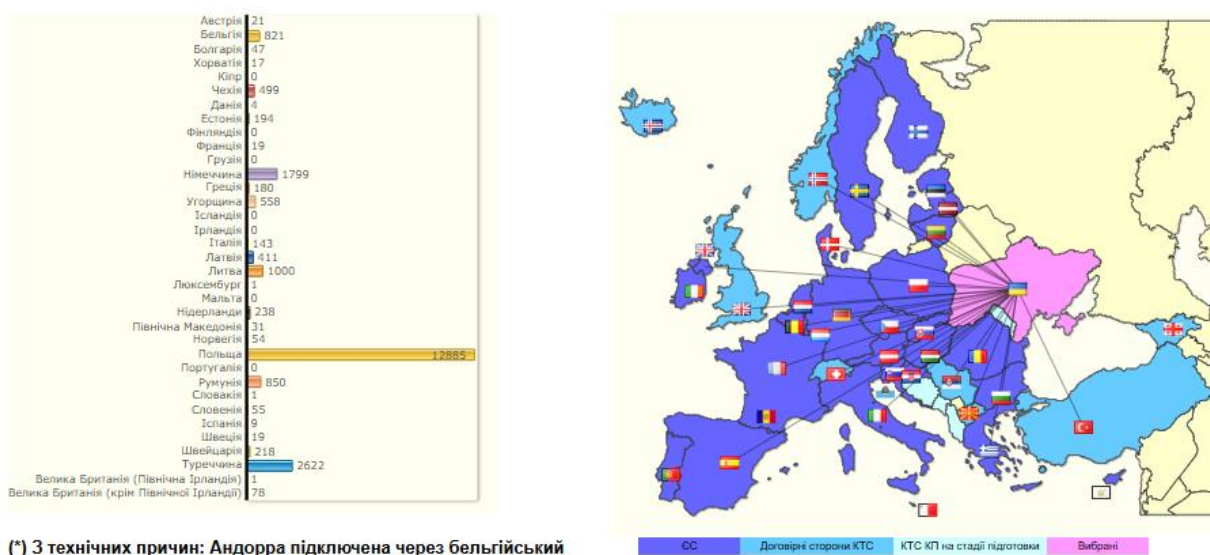
Процес	Підстави для реалізації	Механізм виконання	Наслідки
Скасування реєстрації гаранта	Нездатність виконати фінансові зобов'язання, порушення договірних умов, надання неправдивої інформації або припинення діяльності гаранта.	Інформування гаранта, внесення змін до реєстру, зупинення прийняття нових гарантій.	Припинення статусу гаранта та втрата чинності майбутніх фінансових гарантій..
Звільнення від фінансової гарантії	Дотримання митних зобов'язань та завершення митних процедур можуть бути ускладнені через незалежні обставини, що роблять їх виконання неможливим.	Контроль дотримання всіх зобов'язань та оформлення звільнення з подальшим внесенням відповідних даних до системи управління гарантіями.	Виконання зобов'язань без негативних наслідків для учасників та припинення подальшого контролю за гарантією.
Відкликання фінансової гарантії	Дотримання зобов'язань, невиконання умов гарантії, а також ініціатива з боку гаранта або митних органів	Офіційне подання на відкликання, перевірка причин, анулювання гарантії в реєстрах і системах.	Фінансова гарантія втратила чинність, і відтепер відповідальність за виконання зобов'язань покладається на сторони згідно з умовами укладених договорів.

(*) З технічних причин: Андорра підключена через бельгійський шлюз, Сан-Марино – через італійський шлюз, Ісландія – через норвезький шлюз, Ліхтенштейн – через шлюз Швейцарії.

Рис. Б.1. Географічні аспекти транзитного руху країн-учасниць системи спільного транзиту станом на 01 лютого 2025 року в ретроспективі останніх 12 місяців (напрямок – відправлення з України)

Джерело: сформовано на основі джерела [5]

(*) З технічних причин: Андорра підключена через бельгійський шлюз, Сан-Марино – через італійський шлюз, Ісландія – через норвезький шлюз, Ліхтенштейн – через шлюз Швейцарії.

Рис. Б.2. Географічні аспекти транзитного руху країн-учасниць системи спільного транзиту станом станом на 01 лютого 2025 року в ретроспективі останніх 12 місяців (напрямок – прибуття в Україну)

Джерело: сформовано на основі джерела [5]

Додаток В

Таблиця В.1

Перелік Гарантів NTCS в Україні

№	Тип установи	Назва гаранта	Разом
1	Страхова компанія	ПАТ «ВЕЛТА»	9
2	Страхова компанія	ПАТ «СК «ПЕРША»	
3	Страхова компанія	ПАТ «СК «ТАС»	
4	Страхова компанія	АТ «СК «ІНГО»	
5	Страхова компанія	ТДВ «СК «ГАРДІАН»	
6	Страхова компанія	АТ «СК «BBS ІНШУРАНС»	
7	Страхова компанія	ПАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА»	
8	Страхова компанія	ПАТ «СК «ВУСО»	
9	Страхова компанія	ПАТ «СК «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	
8	Банк	АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	14
9	Банк	АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК»	
10	Банк	АТ «ТАСКОМБАНК»	
11	Банк	АТ «ПУМБ»	
12	Банк	АТ «КОМІНБАНК»	
13	Банк	АТ «РАДАБАНК»	
14	Банк	АТ «ОЩАДБАНК»	
17	Банк	ПАТ АКБ «ПІВДЕННИЙ»	
18	Банк	ПАТ КБ «АКОРДБАНК»	
19	Банк	ПАТ АКБ «БАНК ВОСТОК»	
20	Банк	АТ «АЛЬТБАНК»	
21	Банк	ПАТ АКБ «УКРГАЗБАНК»	
22	Банк	ПАТ «МТБ БАНК»	
23	Банк	АТ КБ «ГЛОБУС»	
24	Компанія	Повне товариство «ГАРАНТ СЕРВІС» ТОВ «ДЕЛЮКС ФІНАНС» І КОМПАНІЯ»	

Джерело: сформовано на основі джерела [23]

Додаток Д

Пріоритетність критеріїв вибору страхової компанії – фінансова гаранта для забезпечення сплати митних платежів наведена в табл. Д.1 [9].

Таблиця Д.1

Шкала відношень Томаса Сааті

Рівень значущості	Визначення	Пояснення
1	Однакова значущість	Два об'єкти (або дії) роблять рівний внесок у досягнення мети.
3	Незначне переважання значущості одного об'єкту (дії) над іншим	Існують різні погляди щодо переваги одного об'єкта над іншим, але вони не мають достатньої аргументації.
5	Суттєва або сильна значущість	Є надійні дані або логічні висновки, що підтверджують перевагу одного об'єкта над іншим.
7	Очевидна або дуже сильна значущість	Є вагомні докази, що один об'єкт має перевагу над іншим.
9	Абсолютна значущість	Існують доволі переконливі докази переваги одного об'єкта над іншим.
2, 4, 6, 8	Проміжні значення між суміжними рівнями значущості	Ситуація, що вимагає ухвалення компромісного рішення.

Таблиця Д.2

Пріоритетність критеріїв вибору страхової компанії – фінансова гаранта для забезпечення сплати митних платежів

Критерії вибору	Показники діяльності страховика	Умови та правила страхування відповідальності за шкоду, заподіяну митним органам особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів	Строк функціонування на ринку	Вектор пріоритетів	Ранг
Показники діяльності страховика	1,00	0,33	3,00	0,291	2
Умови та правила страхування відповідальності за шкоду, заподіяну митним органам особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів	3,00	1,00	4,00	0,603	1
Строк функціонування на ринку	0,33	0,25	1,00	0,106	3
Відношення погодженості суджень експертів					0,028

Продовження додатка Д

Таблиця Д.3

Значення пріоритетності страхових компаній – фінансових гарантів для забезпечення сплати митних платежів за критерієм вибору «Показники діяльності страховика»

Показники діяльності страховика	ПрАТ Страхова компанія "Перша"	ПрАТ «СГ ТАС»	ПрАТ «Велта»	АТ "Страхова компанія "ІНГО"	ТОВ "Страхова компанія "ГАРДІАН"	АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС»	ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА»	ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»	ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	н	Вектор пріоритетів
ПрАТ "Страхова компанія "Перша"	1,00	3,00	3,00	0,33	3,00	0,33	0,33	0,33	0,33	0,642	0,058
ПрАТ «СГ ТАС»	0,33	1,00	3,00	0,33	0,33	0,33	0,33	3,00	3,00	0,736	0,066
ПрАТ «Велта»	0,33	0,33	1,00	0,33	0,33	0,33	0,33	0,33	4,00	0,345	0,031
АТ "Страхова компанія "ІНГО"	3,00	3,00	3,00	1,00	0,33	0,33	0,33	0,33	0,25	0,656	0,059
ТОВ "Страхова компанія "ГАРДІАН"	0,33	3,00	3,00	3,00	1,00	0,33	0,33	0,33	0,33	0,687	0,062
АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС»	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	1,00	0,33	0,33	0,33	1,436	0,129
ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА»	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	1,00	0,20	0,25	1,823	0,164
ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»	3,00	0,33	3,00	3,00	3,00	3,00	5,00	1,00	3,00	3,269	0,294
ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	3,00	0,33	0,25	4,00	3,00	3,00	4,00	0,33	1,00	1,509	0,136
Відношення погодженості суджень експертів											0,100

Продовження додатка Д

Таблиця Д.4

Значення пріоритетності страхових компаній – фінансових гарантів для забезпечення сплати митних платежів за критерієм вибору «Умови та правила страхування відповідальності за шкоду, заподіяну митним органам особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів»

Умови та правила страхування відповідальності за шкоду, заподіяну митним органам особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів	ПрАТ Страхова компанія "Перша"	ПрАТ «СГ ТАС»	ПрАТ «Велта»	АТ "Страхова компанія "ІНГО"	ТОВ "Страхова компанія "ГАРДІАН"	АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС»	ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА»	ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»	ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	h	Вектор пріоритетів
ПрАТ "Страхова компанія "Перша"	1,00	3,00	3,00	4,00	2,00	0,33	0,33	0,33	0,33	0,928	0,081
ПрАТ «СГ ТАС»	0,33	1,00	3,00	0,33	0,33	0,33	0,33	3,00	3,00	0,687	0,060
ПрАТ «Велта»	0,33	0,33	1,00	0,33	0,33	0,33	0,20	0,33	4,00	0,317	0,028
АТ "Страхова компанія "ІНГО"	0,25	3,00	3,00	1,00	0,33	0,33	0,33	0,33	0,25	0,454	0,040
ТОВ "Страхова компанія "ГАРДІАН"	0,50	3,00	3,00	3,00	1,00	0,33	0,33	0,25	0,33	0,703	0,061
АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС»	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	1,00	0,33	0,33	0,33	1,436	0,125
ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА»	3,00	3,00	5,00	3,00	3,00	3,00	1,00	0,20	0,25	1,985	0,173
ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»	3,00	0,33	3,00	3,00	4,00	3,00	5,00	1,00	3,00	3,430	0,300
ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	3,00	0,33	0,25	4,00	3,00	3,00	4,00	0,33	1,00	1,509	0,132
Відношення погодженості суджень експертів											0,090

Значення пріоритетності страхових компаній – фінансових гарантів для
забезпечення сплати митних платежів за критерієм вибору «Строк
функціонування на ринку»

Строк функціонування на ринку	ПрАТ Страхова компанія "Перша"	ПрАТ «СГ ТАС»	ПрАТ «Велта»	АТ "Страхова компанія "ІНГО"	ТОВ "Страхова компанія "ГАРДІАН"	АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС»	ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА»	ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»	ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	h	Вектор пріоритетів
ПрАТ "Страхова компанія "Перша"	1,00	3,00	3,00	3,00	3,00	0,33	0,33	0,33	0,33	1,117	0,095
ПрАТ «СГ ТАС»	0,33	1,00	3,00	0,33	0,33	0,33	0,33	3,00	3,00	0,572	0,049
ПрАТ «Велта»	0,33	0,33	1,00	0,33	0,33	0,33	0,33	0,33	4,00	0,274	0,023
АТ "Страхова компанія "ІНГО"	0,33	3,00	3,00	1,00	0,33	0,33	0,33	0,33	0,25	0,572	0,049
ТОВ "Страхова компанія "ГАРДІАН"	0,33	3,00	3,00	3,00	1,00	0,33	0,33	0,33	0,33	0,886	0,076
АТ «Страхова компанія «ББС ІНШУРАНС»	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	1,00	0,33	0,33	0,33	1,728	0,148
ПрАТ «Страхова компанія «УНІВЕРСАЛЬНА»	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	1,00	0,14	0,25	2,165	0,185
ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО»	3,00	0,33	3,00	3,00	3,00	3,00	7,00	1,00	3,00	2,878	0,246
ПрАТ «Страхова компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	3,00	0,33	0,25	4,00	3,00	3,00	4,00	0,33	1,00	1,509	0,129
Відношення погодженості суджень експертів											0,074